

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Гусар Ольга Анатоліївна,
к.ю.н., доцент, професор
м. Київ, Україна

Анотація: Міжнародно-правова регламентація обмеження прав і свобод людини знаходить своє місце в міжнародних універсальних і регіональних правових документах. Визначено, що положення цих документів здійснюють вплив на національне законодавство держав-учасниць, накладаючи обов'язок застосування дерогаційних заходів виключно тих, які відповідають нормам та звичаям міжнародного права. Закцентовано, що існує перелік прав і свобод людини і громадянина, щодо яких не можуть застосовуватися дерогаційні заходи.

Ключові слова: права і свободи, пакт, хартія, обмеження, відступ

Сучасний прогресивний розвиток людства та ефективне функціонування суспільства можливе лише за умов регламентації і чіткого дотримання міжнародних та національно-правових норм, що визначають основні права і свободи людини. В умовах боротьби з тероризмом, фактами військового вторгнення на територію іншої країни, боротьби з пандемією – Covid-19, актуальним питанням постає застосування міжнародних та внутрішньодержавних правових засобів обмеження прав та свобод людини задля стримування протиправних діянь або заборони їх вчиняти, умов реалізації окремого права людини.

У міжнародному праві цій проблематиці були присвячені наукові дослідження як зарубіжних так і вітчизняних вчених таких як: Е. Аннерс, М. Дженіс, Д. Ллойд, Т. Хартлі, В. Антипенко, Ю. Волошин, М. Гнатівський, Т. Дудаш, І. Лукашук, А. Мерник, Н. Опольська, Л. Тимченко та ін. Однак, слід

відзначити, що єдиної думки у науковців-правників, єдиного трактування у законотворчій чи правозастосовній практиці загальноприйнятого визначення «обмеження прав і свобод людини» немає, що спричиняє відмінність у тлумаченні структурних елементів його змісту. Але беззаперечним твердженням буде те, що обмеження прав і свобод буде правомірним і виправданим лише у випадку, якщо вони відповідають цілям, заради яких вони вводяться і лише на основі закону в межах допустимих законом та за умов керування принципом поваги та дотримання прав та свобод людини. Якщо державою вводяться обмеження як запобіжний захід, то важливо дотримуватися критеріїв законності, доцільності та пропорційності переслідуваної мети, необхідності та недопустимості обмежень основних прав та свобод людини.

Так, міжнародно правова регламентація дерогації закріплена в міжнародних документах універсального і регіонального характеру використовуються декілька понять. Наприклад: термін «зупинення гарантій» визначений в ст.4 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 року[1]; термін «відступ від своїх зобов'язань (ст.15) і «обмеження» (статті 8, 9, 10, 18) застосовуються в Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод 1950 року[2]. Також термін «обмеження» застосовується в міжнародно-правових документах, серед яких: Загальна декларація прав людини 1948 р. [3], ст. 24 Документу Копенгагенської наради Конференції з людського виміру НБСЄ 1990 р. [4], ст. 4 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права 1966 р. [5], ст. 11-12 Африканської хартії прав людини і народів 1981 р. [6].

Звернемо увагу, що допускається вжиття державами заходів «у відступ від своїх зобов'язань лише такою мірою, якою це потрібно гостротою становища, за умови, що такі заходи не є несумісними з їхніми іншими зобов'язаннями з міжнародного права та не спричиняють дискримінації виключно на основі раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії або соціального походження[5]. Однак є виключення, які передбачені у п.2 ст.4 Пакту [5], де визначено, що відступ від зобов'язань не застосовується до таких основних

прав та свобод і заборон, як: право на життя (ст.6), заборона піддавати когось катуванням або жорстокому, нелюдському, такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню (ст.7); заборона рабства, работоргівлі та підневільного стану (пункти 1,2 ст.8); заборона позбавляти волі за невиконання будь-якого договірною зобов'язання (ст.11); заборона скасування принципу, за яким кримінальний закон немає зворотної сили (ст.15); право кожного на свободу думки. Совісті та релігії (ст. 18) [7].

Отже, обмеження найчастіше спрямоване на зміну обсягу певного права чи свободи, причому завжди у напрямі зменшення цього обсягу, а не на їхнє скасування. Допускається міжнародним правом та/або внутрішньодержавним правом втручання у права та свободи людини, при цьому головною метою обмеження права і свободи людини є охорона основних загальноновизнаних цінностей у суспільстві, до яких належать життя, свобода, гідність, здоров'я та моральність населення, а також підтримка державної безпеки, забезпечення громадського порядку та інші цінності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Американська конвенція про права людини від 22 листопада 1969 р. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/russian/instree/Rzoas3con.html>(дата звернення: 17.09.2022)
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 р. Офіційний вісник України. 1998. № 13. Ст. 270.
3. Загальна декларація прав людини, прийнята та проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93. Стор. 89. Ст. 3103.
4. Документ Копенгагенської наради Конференції щодо людського виміру НБСЄ від 29 червня 1990 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_082 (дата звернення: 17.09.2022).
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_042

(дата звернення: 19.09.2022).

6. Африканська хартія прав людини і народів від 27 червня 1981 р.
URL: <https://vue.gov.ua/> (дата звернення: 17.09.2022).

7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_043 (дата звернення: 24.05.2022).